Kodeks etyki IFLA dla bibliotekarzy i innych osób zatrudnionych w sektorze informacyjnym

Wersja pełna

Preambuła

Ten kodeks etyczny zawiera szereg etycznych zaleceń, które powinny służyć pojedynczym bibliotekarzom i pozostałym osobom zatrudnionym w sektorze informacyjnym w celu orientacji i powinien też służyć innym związkom bibliotekarskim i związkom zrzeszającym pracowników informacji przy opracowaniu i przeróbce własnego kodeksu.

Celem kodeksu etycznego jest:

- wspieranie dyskusji z zasadami według których bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym mogą opracowywać wytyczne, które mogą służyć do rozwiązywania etycznych dylematów,

- wzmacnianie samoświadomości zawodowej,

- ogólnie rzecz biorąc poprawa zawodowej samoświadomości wobec użytkowników i społeczeństwa w sposób transparentny.

Kodeks nie powinien zastępować już istniejących kodeksów lub zwalniać związki bibliotekarskie z obowiązku rozwijania własnego kodeksu bazującego na gruntownym sprawdzeniu oraz szerokiej zespołowej dyskusji. Nie oczekuje się , że poprawiony kodeks będzie przejmowany we wszystkich szczegółach.

Za podstawę tego kodeksu służą następujące przekonania:

- Zawód bibliotekarza polega w dużym stopniu na etycznym działaniu, na odciśniętym przez zasadnicze wartości dążeniu do profesjonalnego postępowania z informacjami. Konieczność wymiany idei i informacji jest coraz ważniejsza w społeczeństwie o coraz wzrastającej złożoności. Ten rozwój stanowi podstawę dla biblioteki i dla bibliotekarskiej praktyki zawodowej.

W nowoczesnym społeczeństwie zadaniem placówek informacyjnych i specjalistów informacji, włączając w to biblioteki i bibliotekarzy, jest wspieranie optymalnego przechowywania i opracowywania informacji i gwarantowanie dostępu do nich.

Istotą bibliotekarstwa jest dostarczanie usług informacyjnych do wspierania społecznej, kulturalnej i gospodarczej pomyślności. Wynika z tego, że bibliotekarze ponoszą zasadniczo odpowiedzialność społeczną.

Funkcjonuje przekonanie, wywodzące się z uznania prawa do informacji, że wymiana informacji i idei jest podstawową potrzebą ludzką. Idea praw człowieka, sformułowana przede wszystkim w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ (1948), wymaga od nas wszystkich uznania człowieczeństwa w innych i respektowania ich praw. Szczególnie chodzi o artykuł 19, w którym

artykułowane jest prawo do wolności poglądów, swobody ich wyrażania oraz prawa dostępu do informacji.

Artykuł 19 zajmuje się jednoznacznie tym prawem: „Każdy człowiek ma prawo wolności opinii i wyrażania jej; prawo to obejmuje swobodę posiadania niezależnej opinii, poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i poglądów wszelkimi środkami, bez względu na granice." To tworzy podstawę istnienia dla bibliotek, jak też bazę dla nowoczesnej i postępowej praktyki bibliotecznej. W wypowiedziach, manifestach, wytycznych i tekstach fachowych, które z powodu ich dużej liczby, mogą nie być znane w szczegółach, IFLA precyzuje i pogłębia zrozumienie profesjonalnego obchodzenia się z informacjami. Podstawową sprawą jest tu pryncypialne uznanie praw informacyjnych i ich znaczenia dla zawodu bibliotekarskiego i społeczeństwa w ogólności. Szczególne znaczenie prawa do informacji zobowiązuje natomiast bibliotekarzy i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym do poddawania odpowiednich ustaw krytycznej i pryncypialnej analizie oraz występowania w razie potrzeby o poprawę zarówno treści ustaw, jak też po ich uchwaleniu.
Dalsze przesłania kodeksu etycznego opierają się na przedstawionych w preambule zasadach z celem przedstawienia ich fachowemu personelowi. IFLA jest świadoma, że zasady te przedstawiają niezbywalny rdzeń każdej bibliotekarskiej etyki zawodowej, że wiele ze szczegółów w zależności od danego społeczeństwa, od wspólnotowych zwyczajów, od społeczeństwa wirtualnego, może się zmieniać. Warunkiem rozwoju etyk zawodowych, będącym ważnym zadaniem związków bibliotekarskich, jest krytyczna dyskusja nad kwestiami etycznymi ze strony wszystkich sił fachowych. W tym celu IFLA zaleca ten kodeks wszystkim swoim członkom – towarzystwom i placówkom, jak też osobom zatrudnionym w sektorze informacyjnym.

W razie potrzeby IFLA ów kodeks zmieni.

1. **Dostęp do informacji**

   Zasadniczym zadaniem bibliotekarzy i innych osób zatrudnionych w sektorze informacyjnym jest zagwarantowanie wszystkim dostępu do informacji w celu ich rozwoju osobistego, wykształcenia, wzbogacenia kulturalnego, kształtowania czasu wolnego, działalności gospodarczej, dla ich świadomego uczestnictwa w procesach demokratycznych, jak również wzmocnienia struktur demokratycznych.

   Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym odrzucają ograniczenia i odmowę dostępu do informacji i idei, cenzurę państwową, rządowa, religijną, bądź wychodzącą od placówek społeczno-cywilnych.

   Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym dostarczają usługi dla publiczności, dokładają sił, aby umożliwić użytkownikom bezpłatny dostęp do zbiorów i usług.

   W razie, jeżeli nie da się uniknąć składek członkowskich i kaucji, powinny być możliwie niskie. Dalej powinny być praktykowane takie rozwiązania, aby ludzie poszkodowani pod względem społecznym nie byli z nich wykluczeni.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym zwracają uwagę na swoje zbiory i usługi w sposób ofensywny, propagują ich użytkowanie, aby realny i potencjalny użytkownik był świadomy ich istnienia i dostępności.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym umożliwiają w możliwie najskuteczniejszy sposób dostęp do zbiorów i usług dla wszystkich. Dlatego też starają się, aby strony internetowe bibliotek i innych placówek informacyjnych odpowiadały standardom dostępności i były pozbawione barier.

2. Odpowiedzialność wobec jednostek i społeczeństwa

W celu integracji i likwidowania dyskryminacji bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym opowiadają się za tym, żeby nie odmawiać prawa dostępu do informacji oraz, że identyczne usługi są dostępne dla każdego niezależnie od wieku, przynależności państwowej, przekonań politycznych, stanu fizycznego i intelektualnego, identyfikacji płciowej, przynależności kulturowej, wykształcenia, dochodów, statusu imigracyjnego lub statusu uchodźcy, położenia rodzinnego, religii i orientacji seksualnej.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym respektują mniejszości językowe w danym kraju, ich prawo dostępu do informacji w swoim języku.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym organizują i prezentują treści w ten sposób, aby umożliwić świadomym swojej odpowiedzialności użytkownikom odszukanie potrzebnej informacji. Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym pomagają użytkownikom i ich wspomagają podczas poszukiwań informacyjnych.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym oferują usługi wspierające umiejętności czytelnicze. Wspierają kompetencje informacyjne, włącznie z umiejętnością identyfikowania, lokalizowania, oceny, porządkowania i tworzenia informacji. Wspierają przy tym etyczne użytkowanie informacji, aby ukrócić plagiaty i inne rodzaje niewłaściwego wykorzystywania informacji.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym szanują ochronę małoletnich, gwarantują zarazem, że prawa informacyjne dorosłych użytkowników nie będą ograniczane.

3. Ochrona danych. Dyskrecja i przejrzystość

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym respektują sferę prywatną i ochronę danych osobowych, które w trakcie działalności są wymieniane automatycznie pomiędzy instytucjami, w których pracują a pojedynczymi osobami. Stosunek pomiędzy biblioteką a użytkownikiem musi się odznaczać dyskrecją, a bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym podejmują pożądane przedsięwzięcia, które gwarantują, że dane osobowe nie będą dostępne ponad pierwotnie określone cele.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym orientują się w działaniu zasady transparentności, wspierają ją, aby działania rządu, administracji i gospodarki były

kontrolowane przez opinię publiczną. Rozpoznają również, że w publicznym interesie leży, aby niewłaściwe zachowania, korupcja i przestępczość ze strony tak zwanych białych kołnierzyków, w postaci wykroczeń w postaci zbytniej poufałości, były ujawniane

4. Open Access i własność intelektualna

W interesie bibliotekarzy i innych osób zatrudnionych w sektorze informacyjnym leży oferowanie użytkownikom biblioteki możliwie najlepszego dostępu do informacji i idei, niezależnie od medium i jego rozmiaru. Wynika z tego, że wspierają one zasady open access, open source i open license.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym dążą do tego, aby umożliwić użytkownikom wystarczający, szybki i efektywny dostęp do informacji.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym mają profesjonalny obowiązek wstawiać się za tym, aby dla bibliotek były stworzone wyjątki i ograniczenia od restrykcji wynikających z prawa autorskiego.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym współpracują po partnersku z autorami, wydawcami i innymi twórcami dzieł chronionych prawem autorskim.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym negocjują w imieniu swoich użytkowników najkorzystniejsze warunki dostępu do dzieł i opowiadają się za tym, aby dostęp do nich nie był utrudniony, albo uniemożliwiany poprzez wykładnie przepisów dotyczących własności intelektualnej oraz, żeby licencje nie uchylały zagwarantowanych w narodowym ustawodawstwie wyjątków.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym zachęcają rządy do tworzenia podstaw ustawowych w obszarze własności intelektualnej, aby umożliwić we właściwy sposób równowagę pomiędzy interesami właścicieli praw i pojedynczych osób, jak tez bibliotek pełniących służbę w tym zakresie.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym opowiadają się za tym, aby przepisy dotyczące praw autorskich były zasadniczo ograniczane oraz, żeby domena publiczna była dobrem powszechnym, a ponadto, aby była publicznie dostępna i darmowa.

5. Neutralność, uczciwość (prawość personalna), kompetencje zawodowe

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym są zobowiązani w odniesieniu do zbiorów, udostępniania i oferowanych usług, do zajmowania neutralnego i wolnego od uprzedzeń stanowiska. Neutralność jest warunkiem, że zbiory i dostęp do informacji będą na tyle wyważone, na ile to możliwe.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym definiują wytyczne wyboru, organizacji, archiwizacji orz przygotowania i udostępniania informacji i publikują je.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym rozróżniają pomiędzy swoimi przekonaniami i obowiązkami zawodowymi. Odstawiają na bok swoje prywatne interesy lub osobiste przekonania na rzecz zasady neutralności.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym mają prawo do nieskrępowanego wyrażania poglądów w miejscu pracy, zakładając że zasada neutralności w stosunku do użytkowników nie jest przez to zagrożona.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym zwalczają korupcję także we własnym środowisku zawodowym, przykładowo w obszarze nabywania, dostarczania materiałów bibliotecznych oraz zarządzania umowami i finansami w bibliotece.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym dążą do tego, aby optymalizować swoje kompetencje fachowe poprzez permanentne dokształcanie i doskonalenie zawodowe. Starają się o możliwie najwyższe standardy w odniesieniu do jakości świadczonych usług, a ponadto wspierają regulację zawodu bibliotekarskiego.

6. Stosunki z kolegami oraz stosunki pomiędzy przełożonymi i współpracownikami

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym traktują się fair i z respektem.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym odrzucają dyskryminację w miejscu pracy z powodu wieku, przynależności państwowej, przekonań politycznych, potencjału intelektualnego i fizycznego, płci, stanu rodzinnego, pochodzenia, przynależności etnicznej, religii lub orientacji seksualnej.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym wstawiają się za tym, aby mężczyźni i kobiety otrzymywały takie samo wynagrodzenie za taką samą pracę na porównywalnych stanowiskach służbowych.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym przekazują swoje doświadczenie zawodowe innym kolegom, pomagają i wspierają początkujących w zawodzie przy ich awansie zawodowym oraz przy doskonaleniu ich kompetencji zawodowych. Są aktywni w organizacjach zawodowych oraz uczestniczą w badaniach oraz w publikacjach zagadnień fachowych.

Bibliotekarze i inne osoby zatrudnione w sektorze informacyjnym starają się o wysokie poważanie oraz dążą do akceptacji na bazie swojego profesjonalizmu i etycznego postępowania. Nie konkurują ze swoimi kolegami przy pomocy nieuczciwych metod.

Spis publikacji

The Ethics of Librarianship. An International Survey. Ed. By Robert W. Vaagan with an introduction by Alex Byrne. München: Saur 2002 VI, 344 S.

Gebolys, Zdzislaw, Jacek Tomaszczyk: Library Codes of Ethics Worldwide. Anthology. Berlin: Simon 2012. 267 S.

Professional Codes of Ethics for Librarians. IFLA-Committee on Freedom of Access to Information and Free Ex-pression (FAIFE).
= http://www.ifla.org/en/faife/professional-codes-of-ethics-for-librarians (19.03.2012)

Sturges, Paul: Doing the Right Thing. Professional ethics for information workers in Britain. In: New Library World. 104, 2003, n. 1186, S. 94-102.
= http://www.fims.uwo.ca/people/faculty/frohmann/LIS774/Documents/Sturges%20on%20codes.pdf (19.03.2012).

Oprac. przez Loida Garcia-Febo, Anne Hustad, Hermann Rösch, Paul Sturges und Amélie Vallotton (Grupa robocza FAIFE).

Uchwalone przez Zarząd IFLA, sierpień 2012
Z niemieckiego na polski przetłumaczył Zdzisław Gębołyś, październik 2013.